

SIŪLYMAI LIETUVOS RESPUBLIKOS SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ IR MERŲ RINKIMŲ PROGRAMOMS

LiJOT Asamblėja Nr. 56

2022 m. spalio 29 d.

Vilnius

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (toliau – LiJOT), didžiausia nevyriausybinė jaunimo organizacijų sąjunga Lietuvoje, vienijanti 72 nacionalines jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas bei savivaldybės jaunimo organizacijų tarybas, siekia atkreipti kandidatų į Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų narius bei merus dėmesį į jaunimui ir jaunimo politikai aktualius klausimus bei teikia pasiūlymus, kokiais prioritetais remiantis jaunimo srityje, gali būti formuojama regioninė jaunimo politika po artėjančių, 2023 m. kovo mėnesio 5 dieną vyksiančių, savivaldybių tarybų ir merų rinkimų.

Kintant ekonominei situacijai ir jaunimui susiduriant su įvairiais iššūkiais svarbu stiprinti jaunimo politiką. Pagal Jaunimo politikos pagrindų įstatymą jaunimo politika – priemonių, kuriomis sprendžiami jaunimui aktualūs klausimai ir siekiama sudaryti palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei ir jo integravimuisi į visuomenės gyvenimą, visuma. Todėl kadangi strateginiuose valstybės dokumentuose yra įtvirtintos nuostatos, skatinančios gyventojų užimtumą ir tinkamą paslaugų visiems žmonėms (su)teikimą, negalima pamiršti jaunimo politikos įgyvendinimo, per kurią būtų formuojama ir integruojama atskira socialinė grupė – jaunimas. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ numato, jog bus siekiama veiklios visuomenės: savarankiškos, sveikos, savimi pasitikinčios, kūrybingos ir iniciatyvios¹. To pasiekti bus galima pasirūpinus jaunimo gerove: įtraukus jaunus žmones į sprendimų priėmimą ir sudarius lygias galimybes kurti ir dalyvauti visuomenėje vykstančiuose procesuose.

LiJOT, atsižvelgiant į tai, kad artėja rinkimai, išskyrė pagrindines prioritetines temas, kurios šiuo metu yra itin aktualios šalies jauniems žmonėms ir jaunimo nevyriausybinėms bei su jaunimu dirbančioms organizacijoms regioniniu lygmeniu. Raginame tinkamai įsigilinti ir peržiūrėti šiuos pasiūlymus bei įtraukti juos į savo rinkimines programas siekiant, kad jaunimo politika būtų aktyviai įgyvendinama savivaldybėse. Pažymime, jog jaunimo politika turi būti vykdoma vadovaujantis objektyvia ir patikima statistika, duomenimis, tiksliai identifikuojant jaunimo poreikius ir galimybes. Planuojamos su jaunimu susijusios reformos turi būti išbandomos, pirmiausia, įsitikinant prielaidų

¹Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „LIETUVA 2030“ patvirtinimo. 2012. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>

pagrįstumu ir įgyvendinant bandomuosius projektus, remiantis gerosios tarptautinės praktikos pavyzdžiais. Užtikriname, kad atliksime nuolatinę įtrauktų ir įgyvendinamų pasiūlymų stebėseną, siekiant efektyvaus jų pritaikymo politikoje. Šiame dokumente LiJOT teikia pagrindinius pasiūlymus LR savivaldybių tarybų ir merų rinkimų programoms, numatant prioritetines temas, kurios šiuo metu yra itin aktualios šalies jauniems žmonėms ir jaunimo nevyriausybinėms bei su jaunimu dirbančioms organizacijoms.

Pateikiami pasiūlymai numatomi šioms prioritetinėms kryptims: 1) jaunimo veiklos finansavimas; 2) pilietiškumas ir jo ugdymas; 3) jaunimo užimtumas.

JAUNIMO VEIKLOS FINANSAVIMAS

2022 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 457,9 tūkst. 14–29 metų amžiaus žmonių². Nors jaunimo skaičius Lietuvoje mažėja kiekvienais metais, galima pasidžiaugti, kad nacionaliniu mastu nacionalinėms jaunimo organizacijoms ir savivaldybių jaunimo organizacijų taryboms, jaunimui skiriamas finansavimas auga. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, nacionaliniu mastu jaunimo organizacijoms 2015 metais buvo skiriama beveik 581 tūkst. eurų, o štai 2022 metais jau 1 mln. 54 tūkst. eurų³. Per aštuonerius metus valstybės finansavimas nacionalinėms jaunimo organizacijoms ir savivaldybių jaunimo organizacijų taryboms beveik padvigubėjo, todėl itin svarbu nepamiršti ir savivaldybėse veikiančių nevyriausybinių jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų bei tolygiai didinti finansavimą joms. XVIII-osios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje (131.1 punktą) numatyta, kad prioritetas bus teikiamas jaunimo užimtumui didinti, taip pat pabrėžiama (131.4 punktą), kad bus skatinamos jaunimo verslumo iniciatyvos regionuose, jaunimas įtraukiamas į visuomeninę veiklą. Šiems LR Vyriausybės išskeltiems tikslams pasiekti būtinas ir tinkamas jaunimo finansavimas ne tik nacionaliniu mastu, bet ir regionuose. Atkreipiame dėmesį, kad jaunimo dalyvavimas jaunimo nevyriausybinių organizacijų veikloje skatina jų narių pilietinį sąmoningumą, ugdo atsakomybę už visuomenės ir valstybės gerovę, todėl būtina konkursiniu būdu tinkamai remti nevyriausybines jaunimo organizacijas. Tai itin svarbu šiandienos aktualijų kontekste, kai Lietuva ir pasaulis susiduria su tokiomis neapibrėžtomis situacijomis kaip pandemija ar karas. Didelį dėmesį svarbu skirti ir atvirų jaunimo centrų, atvirų jaunimo erdvių, jaunimo informavimo taškų ir centrų plėtrai ir kokybės gerinimui Lietuvos savivaldybėse, taip kuriant saugią aplinką jauniems žmonėms įsitraukti į aktyvias veiklas savo

² Lietuvos statistikos departamento duomenys. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=0afaaea1-bef9-42ac-9709-5a6c1cd074fa#/>

³ LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateikti duomenys.

regione ir taip spręsti jaunimo nedarbo bei užimtumo problemą. Pabrėžiame, kad tik sudarius tinkamas sąlygas jaunimo politikos įgyvendinimui, galima užtikrinti deramą jaunų žmonių ugdymą ir pilietinės visuomenės vystymąsi Lietuvoje.

Atsižvelgdami į išdėstytus argumentus, raginame savo politinėse programose numatyti šias pagrindines nuostatas:

- Užtikrinti, kad Lietuvos savivaldybių biudžetuose būtų numatyta kasmet didėjanti procentinė dalis, skiriama jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų veikloms Lietuvos savivaldybėse;
- Sukurti tinkamas nekonkuravimo sąlygas tarp savivaldybės jaunimo organizacijų tarybų ir kitų savivaldybės jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų;
- Sudaryti sąlygas neformalių jaunimo grupių veiklos finansavimui;
- Užtikrinti, kad lėšos, skiriamos jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų, neformalių grupių veiklai, būtų skirstomos skaidriai, pagal aiškius kriterijus;
- Mažinti biurokratinės kliūtis – finansavimo paraiškų, ataskaitų paprastinimas ir trumpinimas – jaunimo ir su jaunimu dirbančioms organizacijoms kuo paprasčiau ir efektyviau pasinaudoti finansavimo galimybėmis;
- Sukurti tinkamas sąlygas jaunimo ir su jaunimu dirbančioms organizacijoms teikti viešąsias paslaugas;
- Į vietos veiklos grupių veiklą ir priimamų sprendimų procesus įtraukti socialinius-ekonominius partnerius – jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas;
- Plėsti bei tinkamai finansuoti atvirų jaunimo centrų ir erdvių tinklą darbo su jaunimo paslauga padarant prieinamesnę jaunam žmogui.

PILIETIŠKUMAS IR JO UGDYMAS

Jaunų žmonių pilietiškumo ugdymas, pilietinio aktyvumo skatinimas valstybei turi rūpėti ne tik keičiantis šalies geopolitinei situacijai ar iškilus karo grėsmei. Pilietiškumas yra pilietinės visuomenės pagrindas, bendruomenės vienijanti ir stiprinanti veikla, kurioje dalyvaujant įgyjamos reikalingos kompetencijos, vėliau praversiančios darbo rinkoje, socialiniame gyvenime. Jaunų žmonių pilietiškumas svarbus demokratinei santvarkai ir pilietinės visuomenės veikimui kasdien, todėl valstybė turi skirti dėmesį pastoviam jaunų žmonių pilietiškumo ugdymui. XVIII-osios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje numatyta, kad mokyklose siekiama ugdyti savarankiškas, kūrybingas, pilietišką ir kritiškai mąstančias asmenybes (45 punktas). Tačiau prie jauno žmogaus pilietiškumo ugdymo reikšmingai prisideda ne tik mokykla, bet ir nevyriausybinių jaunimo ir su

jaunimo dirbančios organizacijos. Apie jaunų žmonių (18–29 m.) pilietiškumo ugdymą valstybėje nėra sistemingai renkamų duomenų, tad sunku išmatuoti, kiek Lietuvoje gyvenantys jauni žmonės yra pilietiški. 2017 m. NVO Švietimo tinklo atliktoje „Pilietiškumo studijoje“⁴ buvo nustatyta, jog Lietuvos moksleiviai turi geresnę teorinę pilietinio ugdymo parengimą, bet smarkiai atsilieka nuo savo bendraamžių Europoje pagal praktinį dalyvavimą pilietiniame gyvenime. Čia svarbus ir savivaldybių vaidmuo, kurios gali prisidėti prie jaunų žmonių pilietiškumo ugdymo ne tik finansuojant nevyriausybinės jaunimo ir su jaunimo dirbančias organizacijas, tačiau ir tiesiogiai. Jaunimo reikalų departamento 2020 metais vykdytoje savivaldybių apklausoje⁵, kokiomis priemonėmis yra ugdomas pilietiškumas, dalyvavo tik ketvirtadalis savivaldybių. Savivaldybių dažniausiai įvardijamos priemonės buvo renginiai, akcijos, ekskursijos, konkursai, kuriems neskiriamas vienodas ir pakankamas dėmesys visose Lietuvos savivaldybėse.

Atsižvelgdami į išdėstytus argumentus, raginame savo politinėse programose numatyti šias pagrindines nuostatas:

- Skatinti gyventojų pilietinį aktyvumą bei užtikrinti aktyvų jaunimo įsitraukimą į savivaldybėje vykstančius procesus;
- Skatinti pilietinių akcijų, renginių, ekskursijų jaunimui organizavimą, inovatyvių ir jaunatviškų metodų paiešką, siekiant sudominti jaunus žmones;
- Gerinti savivaldos konsultacijų su jaunais žmonėmis ir gyventojais mechanizmus, skatinti inovatyvias į(si)traukimo priemones, tokias kaip dalyvaujamas biudžetas ar kitos priemonės;
- Įtraukti jaunus žmones į sprendimų priėmimą, jaunimo klausimus spręsti tik dalyvaujant jaunimo struktūrų atstovams;
- Užtikrinti efektyvų savivaldybės jaunimo reikalų tarybos darbą;
- Tinkamai finansuoti iš jaunimo kilusias pilietines, kultūrinės iniciatyvas, kurios primena istoriją ir/ar ugdo pilietiškumą.

JAUNIMO UŽIMTUMAS

Savanoriška veikla ugdo atsakomybę ir yra svarbi bei aktuali visoms amžiaus grupėms, nepaisant socialinio statuso, gyvenimo ar nedarbo lygio šalyje. Tačiau ši veikla negali būti paversta

⁴ Nacionalinis švietimo NVO tinklas (2018). Pilietiškumo studija: pilietiškumo ugdymas formaliajame ir neformaliajame ugdyme. Prieiga per internetą: http://svietimotinklas.lt/wp-content/uploads/2018/01/svietimo_pilietiskumo-studija180114-2.pdf

⁵ Jaunimo reikalų departamentas (2020). Jaunimo pilietiškumo ugdymo priemonės savivaldybėse. Prieiga per internetą: https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/apzvalgos/Jaunimo%20pilieti%C5%A1kumo%20ugdymo%20priemon%C4%97s%20savivaldyb%C4%97se_apibendrinimas.pdf?fbclid=IwAR2RJq7PGx5sao0WwQojw_tWvYB4faxoPqCEiJhSRG7KNkdSafle4LQQgus

tik priemone jaunimo nedarbo ar užimtumo problemai spręsti. Per paskutinius kelerius metus Lietuvoje buvo įgyvendinta daug savanorišką veiklą skatinančių iniciatyvų, tačiau didžioji dalis jų buvo nukreiptos į niekur nedirbančių, nesimokančių ir nedalyvaujančių jaunų žmonių įtraukimą ignoruojant kitus jaunus žmones, kurie taip pat aktyviai siekia užsiimti savanoriška veikla. Savanoriška veikla turi būti nuosekliai plėtojama, siekiant kuo didesnio visų jaunų žmonių įsitraukimo bei užtikrinant galimybę gauti kokybišką psichologinę pagalbą, taip kuriant stipresnę pilietinę visuomenę. Atkreiptinas dėmesys į Lietuvoje įgyvendinamas jaunimo užimtumo iniciatyvų programas. Manome, jog būtina sudaryti sąlygas visoms tiesiogiai su jaunimu dirbančioms institucijoms tinkamai dalyvauti įvairiose jaunimo užimtumo iniciatyvų programose. Svarbu, kad jaunimo užimtumas būtų suprantamas platesniame kontekste, ne tik kaip užimtumas darbo rinkoje.

Atsižvelgdami į išdėstytus argumentus, raginame savo politinėse programose numatyti šias pagrindines nuostatas:

- Organizuoti ir užtikrinti kokybišką jaunimo užimtumą, vykdyti kokybiškas, įvairias ir prieinamas neformalaus švietimo / ugdymo veiklas;
- Užtikrinti jaunimo teisių apsaugą;
- Užtikrinti kokybišką švietimo, sveikatos, kultūros paslaugų teikimą ir prieinamumą nepriklausomai nuo asmens gyvenamosios vietos;
- Skatinti jaunų žmonių į(si)traukimą, sudarant savivaldybę reprezentuojančias delegacijas;
- Skatinti jaunų žmonių verslumą, įgyvendinant jaunimo verslumo programas;
- Skatinti jaunų žmonių karjeros planavimą ir konsultavimą;
- Didinti psichikos sveikatos paslaugų prieinamumą;
- Didinti jaunimo darbuotojų atlyginimus ir bei pareigybių skaičius ;
- Skatinti, kad atviruose jaunimo centruose dirbtų mišrios jaunimo darbuotojų komandos, kurios turėtų galimybę kelti kompetencijas;
- Didinti jaunimo savanoriškos tarnybos finansavimą;
- Užtikrinti Jaunimo informavimo ir konsultavimo (toliau – JIK) paslaugų matomumą ir institucinį palaikymą;
- Užtikrinti JIK paslaugų prieinamumą jauniems žmonėms, siekiant, kad savivaldybėse efektyviai ir tikslingai veiktų jaunimo informavimo ir konsultavimo taškai, o ten dirbantys darbuotojai dirbtų pilnu etatu, skirtu JIK paslaugoms teikti;
- Užtikrinti nuolatinį JIK darbuotojų kompetencijų kėlimą, taip didinant JIK paslaugų efektyvumą ir patikimumą;
- Užtikrinti jaunimo erdvių, skirtų jaunimo ir su jaunimu dirbančioms organizacijoms buvimą (jaunimo *hub'ų* įkūrimą).

LiJOT Prezidentas

Domantas Katele